

Шпортюк Н. Л., к.держ.упр., доц., ДДАЕУ, м. Дніпро

Shportyuk Natalia Leonidivna, Ph.D. in Public Administration, Associate Professor, Department of Management and Law of the Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

IMPROVING MECHANISM OF STATE INSTITUTIONAL INNOVATION ACTIVITY IN AGRICULTURAL HOLDING OF UKRAINE

В сучасних умовах українська економіка зазнає змін, що спрямовані на підвищення рівня технологічного переозброєння, в рамках яких агропромисловий комплекс потребує переходу на інноваційний шлях розвитку. В статті визначено поняття регіонального науково-інноваційного потенціалу, проаналізовано можливі причини, що гальмують розвиток в інноваційній діяльності в сільському господарстві у тому числі і проблеми розвитку науки. На основі зробленого аналізу, запропоновано пріоритетні напрямки розвитку та вдосконалення механізмів державного регулювання інноваційних процесів в галузі АПК України.

Ключові слова: державне регулювання, інноваційний розвиток, сільське господарство, пріоритетні напрями, модернізація, потенціал.

In today's conditions, the Ukrainian economy is undergoing changes aimed at increasing the level of technological re-equipment, in which the agro-industrial complex needs a transition to an innovative way of development. The article defines the concept of regional scientific and innovation potential, analyzes possible causes that hinder development in innovative activities in agriculture, including the problems of the development of science. On the basis of the analysis, the priority directions of development and improvement of mechanisms of state regulation of innovative processes in agriculture of Ukraine are proposed.

Keywords: state regulation, innovation development, agriculture, priority directions, modernization, potential.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з основних галузей економіки України. В сучасних умовах підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва передбачається на основі індустріально-інноваційного розвитку, шляхом модернізації та техніко-технологічного переозброєння сільськогосподарського виробництва.

Економічний механізм управління інноваційною діяльністю в Україні

знаходиться в стадії становлення. Нові ринкові умови і зростання науково-технічного прогресу постійно вносять свої корективи в техніко-технологічний розвиток агропромислового комплексу країни, внаслідок чого економічний механізм реалізації інноваційної політики повинен постійно вдосконалюватися. Реалізація нового механізму управління науково-технічним розвитком можлива лише за умови постійного державного регулювання індустріально-іноваційного розвитку на всіх рівнях економіки.

Аналіз стану і оцінка інноваційної діяльності в сільському господарстві держави свідчить, що цей процес характеризується невисоким рівнем інноваційної активності суб'єктів господарювання при значному науковому потенціалі.

Науково-інноваційний потенціал, безумовно, є основною рушійною силою науково-технічного прогресу в будь-якій галузі народного господарства, у т.ч. і в АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грунтовне дослідження різних аспектів інновацій та інноваційного розвитку здійснили у своїх працях іноземні та вітчизняні вчені Ф. Бездудний, Л. Гохберг, О. Даций, І. Жукович, А. Загородній, О. Кот, Н. Кравченко, Л. Омарбакиєв, П. Саблук, Н. Сіренко, Н. Уколова, І. Федун, О. Шпикуляк, Й. Шумпетер, С. Ягудин, О. Янковська та інші. Але питання інноваційного розвитку аграрної сфери виявилися недостатньо розробленими.

Постановка завдання. Метою статті є формування визначення поняття регіональний науково-інноваційний потенціал, аналіз можливих причин, що гальмують розвиток в інноваційній діяльності в сільському господарстві у тому числі і проблем розвитку науки. На основі зробленого аналізу, запропонувати пріоритетні напрямки розвитку інноваційних процесів в галузі АПК України.

Викладення основного матеріалу. Українські науковці виділяють наступні основні елементи науково-інноваційного потенціалу:

– кадровий – сукупність творчих здібностей і можливостей працівників інтелектуальної праці забезпечувати, при виділенні відповідних ресурсів, суспільно необхідний рівень вирішення поточних і перспективних проблем науково-технічного розвитку виробництв, створювати науково-технічні і соціально-економічні нововведення, що забезпечують істотний приріст економічного ефекту, визначати пріоритетні форми, методи і соціально-економічні кордони найбільш доцільного їх застосування в сфері матеріального виробництва;

– матеріально-технічний – характеризується осначеністю науково-технічної засобами працівників наукового та конструкторсько-технологічної праці, а також ступенем фондоозброєності працівників інтелектуальної праці;

– соціо-інформаційний – визначається ступенем відповідності сучасним вимогам соціально-економічної і науково-технічної інфраструктур сфери інтелектуальної діяльності, що створюють найбільш сприятливі умови

для інтелектуальної праці;

– організаційно-управлінський – характеризує досконалість науково-виробничих структур, застосовуваних форм, методів і засобів управління, які визначають єдність кадрової, наукової, матеріально-технічної та соціальних складових інтелектуального потенціалу, високу професійну придатність працівників інтелектуальної праці та ступінь відповідності сучасним вимогам механізму ринкового регулювання, що забезпечує найбільш повну реалізацію творчих і науково-технічних можливостей інтелектуального потенціалу;

– науковий – визначається сукупністю систем науково-технічних знань і успіхів у вигляді винаходів та інших наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок, технологій, виняткове право користування якими належить державі, суб'єкту господарювання тощо [1].

Таким чином, регіональний науково-інноваційний потенціал може бути визначений як сукупність кінцевих науково-технічних результатів, наукових колективів, забезпечених всіма необхідними ресурсами (людськими, матеріальними, технічними, інформаційними та ін.), а також ефективні організаційні форми їх взаємодії, що забезпечують реалізацію повноважень суб'єктів наукової діяльності регіонів в сфері наукового і технічного розвитку. Регіональний науково-інноваційний потенціал характеризує здатність даного регіону виробляти, отримувати і передавати для використання нові досягнення науки і техніки.

Реалізація наукового-інноваційного потенціалу регіону передбачає появу нових напрямків виробництва, що може привести до його реструктуризації. При цьому необхідно враховувати структуру регіональної економіки, що склалася раніше, так як розміщення на території регіону підприємства з виробництва наукомісткої інноваційної продукції без наявності відповідних умов і ресурсів (відсутність кваліфікованих кадрів, наукових центрів) може привести до його неефективного функціонування [2]. Ослаблення негативного впливу на АПК зовнішніх факторів, є необхідним, але недостатньою умовою для поліпшення його інноваційного розвитку.

Крім того, необхідно виробити заходи, спрямовані на усунення можливих причин, що гальмують розвиток в інноваційній діяльності в сільському господарстві регіонів. Відповідно до Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року для інноваційного розвитку економіки необхідно використовувати всі наявні можливості і ресурси держави в області технологічного розвитку АПК [4].

Зважаючи на це, планується вжити заходів щодо створення фонду аграрних досліджень, а також участі України в спільних міжнародних науково-дослідних проектах з розвиненими аграрними країнами - Австралією, Бразилією, Канадою, Аргентиною, країнами Євросоюзу та ін.

Відповідно до пріоритетів розвитку і потребам АПК необхідно продовжувати наукові дослідження в сфері рослинництва і тваринництва. Темати-

ку досліджень потрібно розширювати за рахунок розвитку спільних досліджень з провідними зарубіжними науковими центрами, залучення іноземних учених в склади наукових груп, адаптації зарубіжних технологій які можна застосувати відповідно до умов України.

Слабка інноваційна активність суб'єктів в першу чергу пов'язана високим комерційним ризиком вкладення коштів в інноваційну сферу, а також необхідністю великих фінансових витрат, тривалим терміном окупності, що не досконалістю правового забезпечення науково-технічної діяльності. Ситуація ускладнюється слабкістю стимулів для використання технологічних і технічних інновацій, недосконалістю податкової та фінансово-кредитної політики. Крім того, недостатня активність інноваційної діяльності в сільсько-му господарстві обумовлена відсутністю платоспроможного попиту на науково-технічну і наукомістку продукцію в зв'язку з важким фінансовим станом організацій, недостатністю бюджетних джерел фінансування, складністю отримання кредитів.

Слабкою ланкою в розвитку інноваційної діяльності так само є нерозвиненість ринку інноваційної продукції, відсутність ефективного організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами. Науково-технічні розробки далеко не завжди є продуктом, готовим для ефективної реалізації в агропромисловому виробництві. Відсутні структури, що займаються вивченням попиту на інновації. При відборі інноваційних проєктів не проводиться їх економічна експертиза, не аналізуються показники ефективності освоєння і не обґрунтовуються схеми впровадження отриманих результатів у виробництво.

На думку окремих авторів, основними проблемами розвитку науки на сьогоднішній день є:

- відсутність ефективного механізму конкуренції;
- слабка зацікавленість сільськогосподарських і переробних підприємств;
- недостатній рівень фінансування НДДКР в сфері агропромислового комплексу;
- недостатній розвиток матеріально-технічної бази науково-дослідних організацій;
- низька інноваційна активність наукових установ;
- слабка інтеграція науки і освіти, недостатньо реалізований науковий потенціал аграрних вищих навчальних закладів;
- відсутність єдиної системи зберігання генофонду рослин і тварин;
- нерозвиненість інформаційно-сервісної сфери наукових послуг;
- відтік молодих, професійно-підготовлених кадрів в інші сфери діяльності через соціальну незахищеність;
- недостатність кадрового потенціалу по гостродефіцитним і пріоритетним напрямам сільськогосподарської науки, в тому числі в області поширення наукових розробок і знань [3].

Специфіка ситуації, що склалася полягає ще в тому, що в країні є значні фундаментальні і технологічні заділи, унікальна науково-виробнича база. У той же час, вкрай слабка орієнтація цього інноваційного потенціалу на реалізацію наукових досягнень в виробництві та інших сферах діяльності. Інноваційний дефіцит виявляється у відсутності ефективного механізму управління процесом створення і реалізації нововведень, у відсутності джерел його фінансування, низької результативності діяльності наукових колективів [3].

З урахуванням ситуації, що склалася ми вважаємо за доцільне розвиток інноваційних процесів в сільському господарстві України в наступних основних напрямках:

- 1) технічне і технологічне переоснащення підприємств;
- 2) формування ефективного механізму управління інноваційною діяльністю в аграрному виробництві на регіональному рівні;
- 3) інтеграція малих підприємств, великі виробничі формування на основі кооперування зв'язків, для використання переваг великих підприємств;
- 4) активізація інноваційної діяльності господарюючих суб'єктів;
- 5) підвищення результативності наукових досліджень.

Перший напрямок має забезпечити, в першу чергу, технічне переозброєння підприємств, подолання технологічної відсталості агропромислового виробництва.

Другий напрямок передбачає формування механізму управління інноваційною діяльністю в сільському господарстві на регіональному рівні, який забезпечить створення системи інформаційного та інфраструктурного забезпечення інноваційних процесів. Формування інноваційної інфраструктури, в свою чергу, передбачає формування організацій по просуванню науково-технічної продукції на ринку інновацій; інформаційно-консультативне забезпечення інноваційної діяльності; експертизу наукових та інноваційних програм, проектів, пропозицій і заявок; розвиток дослідної бази; створення структур для фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності.

Третім напрямком розвитку інноваційної діяльності може виступити інтеграція малих сільськогосподарських і переробних підприємств (в тому числі особистих підсобних господарств) в великі структури які володіють великими фінансовими можливостями.

Четвертий напрямок передбачає активізацію інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств на основі надання податкових пільг, поліпшення фінансування, розширення надання інформаційних послуг.

П'ятий напрям передбачає підвищення відповідальності науково-дослідних та інших підприємств за результати інноваційної діяльності.

Висновки. Рекомендовані напрямки відповідають економічно обґрунтованим і доцільним цілям інноваційного розвитку. Зокрема, саме роботою по зазначеним напрямкам сформує основу регіонального інтегрованого ін-

новаційно-агропромислового комплексу, що складається з навчальних, наукових і фінансових установ, малих, середніх і великих виробничих формувань, установ інноваційної інфраструктури, здатної швидко і адекватно реагувати на зміну зовнішнього середовища і випускати конкурентоспроможну продукцію.

Для кожного конкретного регіону основні напрямки інноваційного розвитку в галузях сільського господарства повинні застосовуватись з урахуванням рівня розвитку науково-технічного прогресу, регіональних особливостей, реальних умов господарювання.

Список використаних джерел:

1. Білик Р.С. Моделі інноваційного розвитку національних економік в умовах глобальної конкуренції // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 2 (48). 2016. – С. 16–23.
2. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік // Економіка України. 2010. № 6. С. 61–68.
3. Давиденко Н.М., Буряк А.В., Скрипник Г.О. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору економіки України : монографія. Київ : Компринт, 2017. 388 с.
4. Концепція Державної програми сталого сільського розвитку України на період до 2025 року. URL: <http://www.uazakon.com/document/fpart88/idx88535.htm>.

References:

1. Bilyk, R.S. "An innovative model for the development of national economies [Modeli innovatsijnoho rozvytku natsional'nykh ekonomik v umovakh hlobal'noi konkurentsii]." *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriiia Ekonomika*. (48) (2016): 16-23. Print.
2. Budkin, V. "An innovative model for the development of national economies [Innovatsijna model' rozvytku natsional'nykh ekonomik]." *Ekonomika Ukrainy* 6 (2010): 61-68. Print.
3. Davydenko, N.M. *Investment provision of the agrarian sector of Ukraine's economy* [Investytsijne zabezpechennia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy]. Kyiv: Komprynt, 2017. Print.
4. The Conception of the State Program for Sustainable Rural Development of Ukraine for the period up to 2025 [Kontseptsiia Derzhavnoi prohramy staloho sil'skoho rozvytku Ukrainy na period do 2025 roku]. *Cabinet of Ministers of Ukraine*. available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248515797> (Accessed 23 September 2015).